

Játszd le velünk az ISASZEGI CSATÁT!

Az 1848–49-es magyar szabadságharc egyik jelentős csatája a Pest megyei Isaszegnél zajlik 1849. április 6-án. A szemben álló felek számára egyaránt nagy a tét: a császári-királyi hadsereg győzelme a magyarok Tiszaig való visszavonulását eredményezi, míg magyar győzelem esetén a Duna–Tisza köze teljesen magyar ellenőrzés alá kerül.

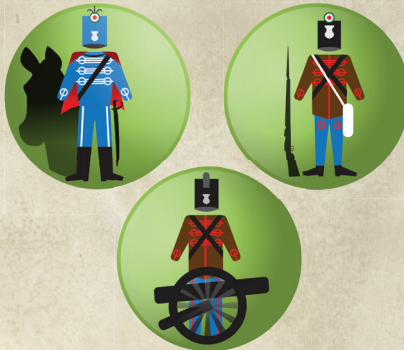
Most te is lejátszhatod az ütközetet. Tiéd az egész tábla, mozgasd a csapatokat, mint egy igazi hadvezér!

A csatában résztvevő dandárokat (a legkisebb, önálló harci tevékenységre képes egységeket) a tábornokok nevével ellátott korongok jelzik. A különböző fegyvernemeket az alábbi korongok jelölik, a seregek összetételének megfelelően egy-egy korong kb. 3000 katonát jelent:

Császári egységek:
lovasság:
vértések (nehézlovakok)
gyalogság:
sorgyalogság
határőrgyalogság
tüzérség

Magyar honvéd csapatok:
lovasság:
huszárok (könnyűlovakok)
gyalogság
(köztük a lengyel légió gyalogosai)
tüzérség

Ismerkedj meg a szemben álló felekkel és fegyverzetükkel!

A császári csapatokat Windisch-Grätz herceg ❶ fővezérlete alatt Josip Jelačić ❷ és Franz von Schlik ❸ altábornagy irányítja. A két császári hadtest létszáma kb. 26 000 fő, közülük nagyjából 20 000 katona vesz részt a csatában. A seregben a következő fegyvernemek harcolnak:

- **Vértések:** Az isaszegi csatában egyedül az osztrák vértések képviselik a nehézlovasságot. Mellvértjük és páncélozott sisakjuk megfelelő védelmet nyújt számukra. Fegyverük karabély és nehézlovassági pallos.
- **Gyalogság:** Az egymás ellen harcoló császári és magyar gyalogság mind felszerelésben, mind harctéri tevékenységében csaknem teljesen megegyezik. Fegyverzetük a szuronnal ellátott simacsövű, elöltöltős puska, mely lőfegyver és közelharcilag fegyver is. Ennek ideális lőtávolsága 250 méter, pontosan célozni vele gyakorlatilag nem lehet. Az oszlopban felsorakozott gyalogosok tüzelés után szuronyrohamot indítanak az ellenfél katonáival szemben. A 19. században a gyalogság már meghatározott szabályrendszer alapján hadakozik, melyet alaposan begyakorolnak kiképzés alatt és békeidőben.
- **Határőrgyalogság:** A császári gyalogság 1848–49-ben három részre oszlik: sorgyalogság, vadászok és határőrök. A határőrök ugyanazt a szuronnal ellátott simacsövű elöltöltős puskát használják, mint a sorgyalogosok. Toborzásuk azonban különbözik: a határőrök a királyság különböző határ menti területeiről (Horvátország, Erdély, Dalmácia, Galícia) kerülnek ki. Az isaszegi csatában a Rastie vezette horvát határőrgyalogság vesz részt.
- **Tüzérség:** A szabadságharcban harcoló harmadik fegyvernem, mely mind tüzerre, mind lélektani hatása miatt kiemelkedő fontosságú. A csatában megjelenő üteg (több ágyú összevont alkalmazása) a saját katonákat fellelkesíti, míg az ellenséget megtorpanásra kényszeríti.

A magyar sereg Görgey Artúr ❶ fővezérlete alatt harcol. A hadszíntéren az I., a II., a III. és a VII. hadtest van jelen Klapka György ❷, Aulich Lajos ❸, Damjanich János ❹ és Gáspár András ❺ tábornokok irányítása alatt. A négy hadtest kb. 46 000 katonájából mindössze 27 000 vesz részt az ütközetben az alábbi fegyvernemekkel:

- **Huszárok:** A magyar lovassági fegyvernem legfontosabb részét alkotják. Könnyűlovakok, páncélt nem viselnek, erejük gyorsaságukban rejlik. A csatatér különböző pontjain felbukkanó rohamozó huszárok nagy kavardást kelthetnek az ellenfél soraiban. Híres és veszedelmes fegyverük az enyhén ívelt pengéjű szablya, de használnak lovassági karabélyt és pisztolyt is.
- **Gyalogság:** Mint már olvashattad, e fegyvernem felszerelése és harctéri tevékenysége lényegében megegyezik az osztrákokéval. A magyar honvéd hadseregben számos külhoni katona is harcol: Damjanich III. hadtestéhez tartoznak például a szabadságharchoz csatlakozott lengyel légió katonái. A József Wysocki által vezetett 1. gyalogzászlóaljnak komoly szerep jut majd a csatában.
- **Tüzérség:** Felszereltségük hasonló a császári tüzérségéhez. A honvédtüzérek egy része (hasonlóan a gyalogosokhoz és a huszárokhoz) korábban a császári-királyi hadseregben szolgált, másik részük viszont műszaki tanulmányokat folytató diákok közül került ki.

Irány a csatatér! Az eljátszhatóság kedvéért a csata egyszerűsített, lényegre törő leírását olvashatod a következőkben.

Ez történik a csatatéren:	A játék menete:
Április 6-án délelőtt felvonulnak a szembenálló csapatok. A császáriak két település köré csoportosulnak: • A Franz von Schlik altábornagy által vezetett 11 000 fős (III. hadtest) haderő délelőtt fél 11 tájban érkezik Gödöllő alá, majd Hévízgyörk és Bag közé küld felderítő vérteseket. • Josip Jelačić altábornagy 15 000 emberének (I. hadtest) zömével délelőtt 11 órakor érkezik Isaszegre, megszállja a Rákos-patak jobb parti magaslatait és Isaszeget. Utóvédje a falu előtti Királyerdőben marad.	Állítsd fel a térképre az osztrák csapatokat! • Állítsd fel Schlik altábornagy csapatait Gödöllőtől északkeletre! A császári csapatok összetételének és létszámának megfelelően helyezz ide 1 vértés lovas, 2 tüzér és 3 gyalogos egységet! 1 lovas egységet tégy Hévízgyörk és Bag közé! • Jelačić 2 vértés lovas, 2 tüzér és 3 határőr gyalogos egységét állítsd fel Isaszegnél, a Rákos-patak mentén észak felé széthúzódva! 1 gyalogos (határőr) egységet tégy a Királyerdőbe!
A magyarok: • Április 6-án délben Gáspár András tábornok 16 000 fővel (VII. hadtest) Hévízgyörk irányából nyomul előre Aszód felé. Mivel nem kap támadási parancsot, helyben marad, így hadteste lényegében nem vesz részt az isaszegi csatában. • Az itt tartózkodó császári lovasság nem bocsátkozik harcba, hanem visszavonul Gödöllőre. • Nagyjából ezzel egy időben Valkó irányából Damjanich János tábornok 11 000 főnyi csapatával (III. hadtest) benyomul a Királyerdő keleti szegélyébe. • Klapka György tábornok 10 000 katonája élén (I. hadtest) Tápiósáp felől az erdő déli végébe vonul be. Tartalékként egy dandárt vezényel a Pécel felé vezető útra. (Ez a dandár végül nem vesz részt az ütközetben.)	Állítsd fel a magyar csapatokat! • Helyezd el a térképen Gáspár András csapatait Hévízgyörk és Bag közé: 4 gyalogos, 2 huszár és 2 tüzér egységet! • A magyar túlerő miatt erről a területről rögtön vond is vissza a császári vértés lovasságot Gödöllőre! • Állítsd fel Damjanich katonáit a Királyerdő Valkó felőli részébe: 1 huszár, 3 gyalogos és 1 tüzér egységet! • Klapka csapatainak nagy részét tedd a Királyerdő Tápiósáp felőli oldalára: 1 tüzér, 1 huszár és 3 gyalogos egységet! A 4. gyalogos egységet told el Pécel irányába!

Megkezdődik a csata

- Fél 2 körül Klapka és Damjanich elővéd dandárjai a Királyerdőben találkoznak a horvát határőrökkel, akik ellen azonnal támadást indítanak. A fokozatosan visszavonuló császári katonák felgyűjtják maguk mögött az erdőt, hogy ezzel a magyar honvédek lendületét lassítsák. A fák közül kihátráló határőrgyalogosok egészen Isaszegig húzódnak vissza. Az égő erdőben és környékén hatalmas füst gomolyog, a katonák alig látnak, szinte csak hallás alapján tudnak tájékozódni.

- A magyar csapatok folytatják előrenyomulásukat. Klapka élen járó csapatai (2 gyalogos dandár) rövid időre Isaszeget is elfoglalják. A környéken állomásozó császáriak közül egy hasonló létszámú erő ellentámadásba megy át. Klapka György szorult helyzetét látva Damjanich tábornok egy gyalogos dandárt küld segítségül. Ennek ellenére Klapkát visszavonulásra kényszerítik, így Damjanich egysége egyedül marad a császáriakkal szemben.

- Damjanich arra számít, hogy Gáspár András leköti majd a Gödöllőn csoportosuló osztrák erőket. Gáspár azonban a több órája áthallatszódo ágyúdörgés és csatazaj ellenére sem indít támadást Gödöllő ellen, mivel erre nem kapott külön parancsot.

- Ennek következtében a Gödöllőn állomásozó Schlik altábornagy hadtestének fele a Királyerdő északi szegélyében megtámadja Damjanich védtelenül maradt jobbszárnyát.

- A magyar honvédek mellett Damjanich János hadtestének jobbszárnyán harcolnak az 1. lengyel gyalogzászlóalj katonái is. A magyar honvédekkel együtt keményen küzdve négyszer is visszaverik a Gödöllőről érkező rohamokat.

- A csatának ebben a szakaszában érkezik meg a Királyerdő keleti szegélyéhez Aulich Lajos tábornok 9000 katonájával (II. hadtest).

- Aulichhal együtt siet a csataterre a honvédsereg ekkori fővezére, Görgey Artúr is. Megjelenése döntően befolyásolja az ütközet végkimenetelét. A hátráló Klapka György tábornok ugyanis a csata félbeszakítását javasolja, mondván: gyalogsága kimerült és elfogyott a töltenye. A fővezér azonban így szól Klapkához: „Gyalogsága, a hátrálásban mutatott gyorsaságáról ítélve, nem látszik annyira kimerültnek, hogy még néhány szuronytámadást meg ne kísérelhessen, ehhez pedig akkor is elegendő a töltenye, ha igazán mindet ellőtte.” Görgey tehát megállítja és visszafordítja Klapka hátráló hadtestét, míg Damjanichot további kitérésre buzdítja. (A csatának ezt a pillanatát örökíti meg Than Mór festménye, melyet a térkép hátlapján láthatsz.)

- 4 óra után Gödöllőről az ütközet helyszínére érkezik az osztrák főparancsnok, Windisch-Grätz herceg is, aki mielőbb dűlőre akarja vinni az összecsapást. Az Isaszegnél állomásozó vértess lovasságot rohamra indítja. A császári lovasság azonban nem tud az égő Isaszegen átmenni, így a falu felett egy gázlón próbál átnyomulni a Rákos-patak bal partjára. A szűk gázlón csak kb. a vértések felének sikerül átvonulnia.

- Az átkelt vértések összecsapnak Damjanich huszáraival, hosszú, véres küzdelmük a csata végéig elhúzódik. Így a délután folyamán a magyar sereg jobb oldalán a lovassági összecsapás miatt patthelyzet alakul ki.

- Ezzel szemben a balszárnyon Klapka és Aulich egységei új erőre kapva indítanak támadást, és a lassan beálló alkonyatban feltartóztathatatlanul nyomulnak előre Isaszeg felé.
- Aulich tüzésége eközben a császári vértéseket a Rákos-patakon túlra szorítja vissza.

- Este 7 óra tájban a magyar gyalogság szuronyrohammal elfoglalja Isaszeget, majd megrohanják a falun túli magaslatokat is, amelyeket Jelačić hamar felad, és visszavonul Gödöllőre.
- Windisch-Grätz, a császári fővezér is belátja, hogy képtelen tartani a Rákos-patak keleti oldalát, és vissza kell vonulnia Pest felé, mielőtt a magyarok megelőznék.

- Klapka és Damjanich egységeit told előre a Királyerdőben Isaszeg felé!

- Jelačić horvát határőreit vont vissza Isaszegre, és jelezd az általuk gyújtott tüzet az erdőben!

- Az isaszegi osztrák erőkből 2 gyalogos dandárt irányíts az erdőbe!

- Damjanich 1 gyalogos dandárját küldd Klapka harcoló katonái segítségére!

- Klapka egységeit ellenben húzd vissza az erdő szélére Tápiósáp felé!

- Irányíts Gödöllőről 1 gyalogos, 2 vértess lovas és 1 tüzér egységet az erdőbe, Damjanich tábornok ellen! (A Gödöllőn maradó erők Schlik tartalékát képzik.)

- A kemény küzdelem jeleként helyezd el ezt a korongot Damjanich jobbszárnyához!

- Aulich frissen érkező csapatait (1 tüzér, 3 gyalogos és 1 lovas egységet) helyezd el az erdőben Damjanich és Klapka dandárjai közé!

- Görgey Artúr előbb csatlakozzon Klapka Györgyhöz, majd Damjanich Jánoshoz!

- Klapka egységeit vezényeld újra az erdőbe, Isaszeg felé!

- Windisch-Grätz császári főparancsnokot Gödöllőről irányítsd Jelačićhoz!

- Az Isaszegnél tartózkodó 2 vértess lovas egységet irányítsd a Rákos-patakon át az erdőbe! Itt megütköznek Damjanich huszáraival.

- A kemény küzdelem jeleként helyezd el ezt a korongot a lovas összecsapáshoz!

- Klapka György és Aulich Lajos egységeivel hatolj előre Isaszeg felé!

- Aulich tüzéségével támadj a huszárokkal hadakozó császári lovasságra!

- Klapka és Aulich egy-egy gyalogos egységével foglald el Isaszeget!

- A csata zárásaként a falu körül harcoló összes osztrák egységgel vonulj vissza Gödöllőre, majd tovább Pest felé!

Így ért véget 1849. április 6-án késő este, nagy küzdelem árán, de végül magyar győzelemmel az isaszegi csata.

A hősiess küzdelemben a magyar csapatok kb. 800-1000 embert veszítettek, a császáriak közül nagyjából 700-800 katona esett el. Győzelmével a magyar sereg átvette a kezdeményezést a hadműveletekben, a főváros közvetlen közelébe szorította vissza a császáriakat. A győzelem örömére tűzd ki a magyar honvéd lobogót a csataterre!

Irodalomajnló

- A szabadságharc kilenc nagy csatája. Than Mór csataképei honvédtisztek csataleírásaival, válogatta Katona Tamás, Budapest, 1978.
- Hermann Róbert, Az 1848–1849-es szabadságharc nagy csatái, Budapest, 2004.
- Somogyi Győző, A szabadságharc katonái (1848–1849), Budapest, 2011.

Impresszum

Készült a Magyar Nemzeti Múzeumban 2011-ben
Készítették: Boros Gergely, Sz. Veidinger Éva • Térképészeti előkészítés: Nagy Béla
Szakmai tanácsadók: Lovas Márta, Nagy Béla, T. Kesik Gabriella
Grafikai terv és rajzok: Kiss Gergely • Fotók: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok
Nyomdai kivitelezés: Mega Kft. • Felelős kiadó: Csorba László főigazgató

